

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI
KINDRALSTAABI WALITSUSE WÄLJAANNE.

Üksiknumber 10 mk.

Ilmub kaks korda
kuus ühes kuu-
lisaga.

№ 14.

Reedel, 28. juulil 1922.

IV aastakäik.

Sis u: A. Leht: Kuritegewus meie rahwawäes. — M. T.: Noorsoo sõjawäeline ettevalmistus. — G. Leets: Õhulõhkemised ja korrektor. — G. Lagus: Kirjutajaist ja warahoidjaist sõjawäes.

Kuritegewus meie rahwawäes.

Kriminaal kuritegude arwu kaswamisega läinud aastate jooksul wõis ka märgata kuritegude kaswamist meie rahwawäes. Kui jälgida sõjakohtute tegewuse arwustikku, siis paistab silma kohutawalt suur kriminaal ja puhtsõjawäeliste kuritegude arw Eesti sõjawäes wördlemisi Wene tsaariaegse sõjawäega. Näituseks wõiks wõtta kuritegewuse arwu 1917 aastal Wene korpuses, kus sel ajal kuni 90.000 meest oli. Selle meeste arwu kohta oli korpuse kohtus aasta jooksul kõigest 90 asja, seega iga tuhande mehe pääle üks asi. Meie sõjawäes tõusis kohtuasjade arw sõjaringkonnakohtus 1920 aastal 1100 ja 1921 a. 900 pääle, ehk küll Eesti rahwawägi korpuse koosseisu arwust tuntawalt wäiksem oli.

Kriminaal kuritegude hulgas tuli ette õige sagedasti tapmisi ja rööwimisi, kuna warguste arw väga suur oli. Sõjawäelistest kuritegudest wõttis maad kõige rohkem wäejooksiklus; selle järele kuritarwitused ja raiskamised, siis karauliteenistuse kohuste täitmise wastu eksimised; wastuhakkamised, distsipliini ja alluwuse wastu eksimised ja wiimaks igasugused muud wääratud sõjawäe erinõuete alal.

Wäikse Eesti rahwawäe kohta on wäejooksikute arw kohutawalt suur olnud. 1920 aastal mõistis sõjaringkonnakohtus kohut 606 wäejooksiku üle, kellest õigeks mõisteti ainult 172; järgmisel aastal oli kohtu all olewate wäejooksikute arw 541, nendest mõisteti õigeks ainult 71. Pääle selle käristasid sõjawäljakohtud sõjaajal wäejooksikuid, kuid nende kohta puuduwad mul

andmed. Seletada tuleb suurt wäejooksikute arwu sellega, et enamlaste päaletungimise ajal ei olnud suuremal osal usku edusse; igaüks katsus oma nahka hoida, needki, keda alguses saadi wäeosadesse paigutada, põgenesid esimesel parajal juhtumisel. Tuli ka seda ette, et mõned wäeosad täiesti laiuli jooksid.

Hiljem, kui mobilisatsioon wälja kuulutati, oli palju tõrkujaid just rikkama kihi hulgas, suuremaltjaolt taluperemeeste ja nende poegade seas. Pääle selle andsid hoogu wastutõrkumiseks igasuguste ässitajate kihutused. Kui Eesti sõjawägi esimesi wõitused saawutas, walgus suur hulk wäejooksikuid tagasi oma wäeosadesse, ja mobilisatsiooni käskusid hakati korralikumalt täitma. Kuid osa kodanikke hoidis end siiski sihilikult sõjategewusest ja üldse sõjawäe teenistusest eemale, peitudes metsades ja rabades, kus nad wiimaks salkadesse kogunesid ja „metsapoegade“ nime all ümberkaudu wargusi ja rööwimisi toime hakkasid panema. Need salgad olid warustatud kroonupüssidega ja tegid walitsuswõimudele tõsist muret. Pääle rahu tegemist katsuti küll neid salku likwideerida, kuid paksud metsad ja läbi-pääsemata rabad olid neile väga hääks redupai-gaks. Alles 11. märtsi 1921 a. amnestiaseadus, mis eriti niisuguste salkade ja redusolewate wäejooksikute likwideerimiseks wälja anti, tegi järelikult wiimastele lõpu. Sama seadus lõpetas nende wastu ka igasuguse kohtuliku jälgimise. Osa wäeteenistusest kõrwalehoidjaid, kes üle piiri olid jooksnud, loetakse seniajani wäejooksikuiks.

Meie rahwa seas waadati üldse sõjawäeteenistuse pääle wäga wastumeelselt. Ka Wene sõjawäes oli suur protsent wäeteenistusest kõrwaheidajaid eestlaste arwel. Kõrwaheidamine Wene wäes oli põhjendatud puuduliku keeleoskusega ja ülbe übergäimiseega. Eesti mees oli jonnakas ja pidas enesele wäga haawawaks niisugust übergäimist, kui see tsaari sõjawäes oli, iseäranis weel ilmasõja ajal, selle tagajärjel põgenesidki eestlased hulganä. Sama haigus wiidi üle ka rahawäkke, kui meie oma kodu kaitseks mehi hakati koguma.

Kuritarwitused ja raiskamised on pärit samuti Wene ajast. Wene walitsemise ja korralduse süsteem oli sedawõrd lõtw, et wõimaldas hulgalisi kõrwaletõimetamisi igapähele, kellel tegemist oli kroonu kraamiga, toitlustajast alates ja intendandiga lõpetades. Ka olid Wene waratagawarad nõnda suured, et igapähele wõis märkamata oma jao wõtta — järele jäi weel küllalt. Kui kuskil puudujääk ilmsiks tuli, siis tehti asi omawahel lahedaks ja kohtu alla langes harwa ainult mõni isik, kes juba sadande tuhandete wiisi warastas, wõi kellel eestkostja puudus.

Eesti rahwawäes olid asjad teisiti; ladud ja tagawarad olid sedawõrd wäikesed, et vähemadki üleföömised warsti ilmsiks pidid tulema. Päälegi oli kontrolli kõwa käsi igalpool. Juhtus siiski, et mõni kuritarwitus lipsas kontrolli käte wahelt läbi, sest esialgu oli meil palju arwestamata wara, mida ära kasutasid mõned kuritahtlikud isikud, seda eraisikuile müües; kuid riigi wäikesel territooriumil jõudsid teated kontrollini — ja need isikud sattusid pärast ikkagi kohtu alla.

1919 aastal oli kuritarwituste arw õige wäike, 1920 aastal suurenes see juba 59-ni, 1921 a. — 82-ni. Tegelikult ei olnud just kuritarwituste arw nii suur, kuid mõned asjad puhuti enam üles kui nad tõeliselt olid. Ka oli meie rahwawäes üldse wäga kergesti kohtu alla andmise püüet märgata. See oleks seletetaw sellega, et puudujääkide puhul keegi materjaalset wastutust ei tahtnud kanda; päälegi hakkas kontroll iga nõõbi pärast arupärimisi tegema.

Niisuguste asjaolude juures sattusid kohtu alla täitsa ilmsüüta inimesed, mida tõendab ka suur õigeksmõistetute arw (1920 aastal — 28; 1921 aastal — 23).

1921 aastal, kui sõjawäe osade ja asutuste likwideerimiste puhul hulk warjul olewaid kuritarwitusi awalikuks hakkas tulema, tõusis sarnaste asjade arw õige suureks. Kui äga kohtu-uurijad asja uurima hakkasid, selguis warsti, et siin niipalju kuritarwitustega tegemist ei olnud

kui lihtsa majapidamise oskamattusega, wilumattusega sel alal. Sõjaajal, kui igapäewaseid sõjapidamise tarwitusi säält kokku kraabititi, kust juhtumisi sai, ja wälja anti ilma arwepidamise teadmisteta, pidid loomulikult igasugused wäärnähtused tekkima, kuigi säält sihilikku kuritarwitust ei olnud.

Palju niisuguseid asju lõpetas sõjawäe prokuröör; kuid siiski anti kohtu kätte ka palju asju, kus kuritarwitused ehk vähemalt lohakused ilmsiks tulid.

Täiesti silmapaistwat hoolimattust wõis tähele panna peaaegu igas sõjawäe haigemajas. Teadagi, et haigemaja personaal, kes majapidamises wilumatu, kuid siiski laialdast majapidamist juhatajama pidi, oma asjaga walmis ei saanud, kuid oleks wõidud siiski hoolikamalt asja juures olla. Suurem kõrwaletõimetamine tuli ilmsiks Kopli sõjawäe haigemaja likwideerimisel; majandust juhtiw personaal, samuti ka ülemarst anti kohtu alla, kuid asi on weel lahendamata.

Sõjasaagi kõrwaletõimetamisi tuli ilmsiks palju vähem, kui neid tõepoolest oli, kuid needki, mis ilmsiks tulid, lõpeteti amnestiaseaduse põhjal.

Wäga otstarbekohatuks on sõjakohtud tunnistatud kohtu alla andmised igas wäikeses asjas, kus mõnel juhtumisel kroonu kahju ei olnud wäärt seda paberiwirna hinda ja sõidukuluseid, mis asja likwideerimisega paratamata kaasas käis. Nii on läinud toimetused asja puhul mitu korda rohkem maksma kui kuritarwituse ja lohakuse läbi tekkinud kroonukahju oli. Niisugustel juhtumistel oleks wäeosa ülemail palju otstarbekohasem asja distsiplinaarkorras ära otsustada ja kahju administratiiwteel sisse nõuda. Selle tagajärjel väheneks märksa kohtu alla andmiste arw, ja riigiraha kokkuhooldmise mõttes oleks see kasulik. See oleks öeldud muidugi õige wäikse wäärtusega kroonu raiskamiste wõi lohakuste kohta, mille kohtulik harutamine end ära ei tasu. Mõtteta on ju warahoidjat wõi toitlustajat, kellel mõnesajamargaline puudujääk tekkinud, uisa-päisa kohtu alla anda, kui asja teisel teel lahendada wõiks.

Karauliteenistuse kohustuste wastu eksimised tõid kaasa õige raskeid karistusi.

Karauli ja üldse wahi ja walwekorra teenistused on sõjawäes seewõrd tähtsad, et nende juures tuleks pikemalt peatada. Kuritegude arw selle puhtsõjawäelise seaduse mõiste wastu on eriti sõjawäes küllalt suur. 1920 aastal anti kohtu alla 51 sõdurit, kellest mõisteti sunnitööle 14, türmi 7, distsiplinaarwäeossa 9 ja kergemat trahwi 8 juhtumisel; teised mõisteti õigeks

1921 aastal oli kohtu alla antute arw 62; neist mõisteti sunnitööle 6, wangiroodu 2, wangi 23, distsiplinaarwäeosas 4 ja kergemat karistust 1; ülejäänud mõisteti õigeks ja amnesteeriti.

Need arwud näitawad iseenesest, et karauliteenistuse kohused kas küllalt selged ei ole, wõi hoolimattuse ja kergemeelsuse tõttu endale raske karistus kaela tõmmatakse. Õige sagedaks on läinud walwe ja karauli koosseisu poolt toimepandawad wargused nende eneste walwe all olewaist ladudest. Seadus karistab selle kuriteo eest tunnimeest ja karauli ülemat — sunnitööga kuni 8 aastani, teisi karauli koosseisu kuuluwaid isikuid karistusega 2 wõi 3 astme wõrra kergemaga (S. N. S. § 160).

Kui sõdurid, kes walwekorras, samuti ka päewnikud, korrapidajad sama kuriteo toimepanewad, langewad nad karistuse alla distsiplinaarwäeosas saatmisega kolme aastani ehk üksikwangi paigutamiseга kuni 4 kuuni.

Tunnimeestel, wõi üldse karauli koosseisu kuuluwatel isikutel, kes sarnastel oludel wargust toime panna on kawatsenud, ei ole küllalt teada olnud tagajärjed, mis see tegu enesega kaasa wõib tuua. Sunnitööle mõistetud sõduriga kõneledes imestas see, et teda warguse pärast sunnitööle mõistetud, kuna Wene walitsuse ajal warguse pärast 3 kuud türmiga trahwitud. Kui temale selgeks tehti, et seadus siin mitte ainult wargust ega objekti wäärtust ei hinda, waid et tunnimees, kellel seaduse ees suur tähendus on, kõige raskemalt niisugusel juhtumisel oma kohuseid rikub ja sellepärast kõige waljema karistuse alla langeb — imestas ta wäga, toonitades, et wäeosas pole temale sellest iialgi kõneldud ja niisuguse karistuse ähwardusel ei olekski ta kuritegu toime pannud.

Sõjawäelasi, keda karauliteenistusse saadetakse, on nähtawasti halwasti õpetatud oma kohuseid tundma. Minu arwates ei riskeeriks ükski tunnimees, kui tal tagajärjed teada, mõnda väikest asja omandada, et sellepärast mitmeks aastaks sunnitööle minna.

Pääle selle tuleb palju wääratusi üldiste ja iseäraliste karauliteenistuse kohuste täitmise arwele panna. Sõdurid, kes küllalt ettevalmistatud ei ole karauliteenistuse kohuste täitmiseks, kas alamohwitseride hoolimattuse pärast wõi lühikeajalise wäeosas wiibimise tagajärjel, rikuwad teadmata iga sammu pääl üldiseid karauli kohuseid. Teised teewad seda päris kergemeelselt. 1920 aastal anti kohtu alla terwe rida sõdureid, kes pääwahtides wange oma loaga koju olid lasknud ja neid õhtul jälle tagasi käskinud tulla.

See wõte kestis niikaua, kui üks kardetawam kurjategija, kes wälja oli lastud, enam tagasi ei tulnudki. Asja uurimisel selgus, et karauli ohwitserid ise wangide kojulaskmist olid alustanud ja see hiljem ka sõduritele külge hakkas. Niihästi ohwitseri kui sõdureid karisteti S. N. S. § 154 järele, esimesi kindlusse heitmiseга, teisi distsiplinaarwäeosas saatmisega.

Pääle kõige oli distsipliini puudus Eesti rahwawäes möödunud aastatel wäga suur, sõdurid pidid wastutust naljaasjaks ega pannud kuigi suurt rõhku instruksioonide täitmise pääle. Karaulis käimist niisugustel oludel peeti kometimänguks ja peeti õige wähe garnisoni määrustiku tähest kinni.

Niisuguse korralageduse tagajärjel tõusiski kuritegude hulk karauliteenistuse alal.

Puhtsõjawäeliste kuritegude hulka käiwad ka eksimised ülemuse isiku, sõjawäelise au tunnistamise ja alluwuse wastu. Sõja nuhtluse seadus kaitseb distsipliini pidamise mõttes ülemuse isikut igasuguse wägiwalla eest, mis sihitud tema wastu sõjawäe teenistuses seiswate isikute poolt, kes temast teenistuslikult alamal astmel seisawad.

Sõjawäelaste eriline seisukoht riigis ja sõjawäe iseäralised nõuded wajawad spetsiaalseadusi, mis kaitseksid sõjawäe teenistuse huwisid ja korda. Üks niisugustest iseäralistest teenistuse nõuetest on piiramatu distsipliini pidamine, mida riigiteenistus teistes harudes ei nõua. Sõjawäe korraspidamist, wastuwaidlemata õiguslikkude käskude täitmist ja sisseseatud korra alla heitmist peab saawutama sõjawäeline distsipliin.

Sellepärast näebki sõja nuhtluse seadus igasuguses wastuhakkamises ja wastuwaidlemises distsipliini rikkumist, mida sõjawäes olla ei tohi, ja selle tõttu on karistus selle süüteo eest üks suurematest. Rahuajal karistetakse mitmesuguste wastuhakkamiste eest kuni sõjariista tarwitusele wõtmiseni — sunnitööga kuni 20 aastani ja sõja ajal kuni surmanuhtluseга.

Niisuguste kuritegude arw on meie rahwawäes olnud seni kaunis suur: 1920 aastal 39 juhtumist, kusjuures 34 isikut süüdi leiti olewat ja nendest 12 karistuse kõrgemal määral said, s. o. sunnitööle mõisteti; 1921 aastal oli see arw wäiksem, nimelt 25, kellest 11 isikut süüdi leidi olewat ja nendest mõisteti 2 sunnitööle, kuna 14 õigeks mõisteti ja amnesteeriti.

Suurt wastuhakkamiste arwu tuleb seletada ka distsipliini puuduseга wäeosades. Wõimata oli nende aastate jooksul, iseäranis weel sõja ajal enamlastega, luua niisugust distsipliini kui see wõimalik on praegu. Igalt poolt kokkutul-

nud isikud, kellesse juba rewolutsioonilise korralduse mürk imbunud oli, ei tunnustanud alluvust sel kujul kui see sõjawäes pidi olema. Teiste ülewälpdamine mõjus ka nende pääle, kelle hing weel puhas oli 1917 aasta määratsemiste tagajärgedest. Pääle selle ei wõinud ülemus ennast juba alguses niisugusesse olukorda panna, et tema isiku wastu piiramata kartust oleks awaldatud, sest meie demokraatia põhimõtte juures oli see korrawastane. Sellest arenes iseseiswuse tunne rahwawäelaste seas, ja selle tagajärjel olid soowimata kokkupõrkamised ohwitseride ja sõdurite wahel.

Kõige rohkem hoogu wastuhakkamisteks andis kommunistlik kihutustöö sõjawäes. Meie iseseiswuse waenlased püüdsid igasuguste abinõudega sõjawäe ühtmeelt, milles nad meie jõudu tundsid, nõrgestada, külwates waenu ohwitseride ja sõdurite wahele. Mõned nõrgema iseloomuga sõdurid langesidki selle kihutustöö ohwriks.

Teised sõjawäelised kuriteod, mis ette nähtud sõja nuhtluse seaduses, on harwemalt ette tulnud ja wiimase aastaga on nad hoopis wähenenud, mispärast nende juures pikemalt peatada ei tarwitse.

Üldiselt tuleks peatada kriminaalkuritegude juures, mis sõjawäes õige laialt maad wõtnud. Tapmisi, riisumisi ja röõwimisi tuleb õige sagedasti ette. Läänud aastal on sõjaringkonnakohus karistanud tapmise pärast 6 sõjawäelast, röõwimise ja riisumise pärast — 12; 1920 aastal tapmise pärast — 7 sõjawäelast, röõwimise ja

riisumise pärast — 9 isikut; nende hulgas on olnud ka ohwitseri. Kriminaalkuritegude arwu kaswamist on üldse märgatud, mis kauakestwate sõdade arwesse tuleb panna. Sõdade tagajärjel on inimeste hingeelu tasakaalust wälja paisatud; inimesed on metsikuks ja waljuks muutunud. Seda pahet ei saa kaotada korraga, waid see häwineb ise aegamööda.

Praegu, kus meie rahwawäes ainult noored wiibiwad, tuleb neid igasuguste pahede eest kõrwale hoida; pahad kombid on kerged kü'ge hakkama, eriti noortele. Wanad sõdurid, kes kõik wapustused tegelikult läbi on teinud, puhkawad omast waewast, asemele on astunud noored, kelle hing alles puhas.

Sõjawäe ülemate kohus on nende hingepuhutuse kaitsmise eest hoolt kanda; sõdureid mitte pimeduses lasta kobada ja selle eest hoolitseda, et nad oma tegude eest enestele aru annaksid. Muude õpeainete juures tuleks neid tutvustada sõjawäeliste kuritegudega ja nende kannul käiwate raskete karistustega, mida aga seniajani tehtud ei ole.

Ei o'e ükskõik, kas ta wargile läheb turul wõi karauli postil, wastu hakkab oma palgamaksjale wõi rooduülemale.

Tutwustades noori sõdureid oma kohustustega ja kuritegewuse tagajärgedega üksikasjaliselt ja hoolt kandes nende kaswatuse eest õiges sihis, kaob suur kuritegude arw meie rahwawäes iseenesest.

A L e h t.

Noorsoo sõjawäeline ettevalmistus.

Tarwe wähendada suuri riigi wäljaminekuid, mida nõuab meie praegune riigikaitse, on kutsunud esile harutused rahwawäe süsteemi kohta. On kõneldud kahest riigikaitse kujust: alalisest rahwawäest ja rahwamiilitsast.

Alalise rahwawäe kuju o'leme pärinud autoomaatselt endiselt Wene keiserriiigilt. Päälesunnitud wabadussõda ei annud meile aega mõelda ja harutada, missugune rahwawäe süsteem on kõige kohasem meie oludele ja riigi majanduslikule kandejõule, waid pidi leppima sellega, mis kõige kättesaadawam. Teistsugustel mõtetel ei wõinud sel silmapilgul aset olla, sest wabatahtliku mobilisatsiooni ebaõnnestumine oli selgemaks tunnistuseks, et meil rahwamiilitsa tekkimiseks puuduwad weel eeltingimised.

Wabariigi põhiseaduse loomise ja eelarwete harutamiste puhul oli rahwamiilitsa sisseseadmise küsimus rahwaesitustes ja ajakirjanduses elawaks kõneaineks. Eriti on teda soowitanud ja nõudnud meie pahempoolsed erakonnad. Miilitsa sisseseadmise läbi loodetakse wähendada riigi otsekoheseid wäljaminekuid ja anda wõimalust praegu kasarmutes istuwaile noortele meestele rakendada oma jõudu produktiivsele tööle, mis ei jätaks hääd mõju awaldamata rahwa majanduse pääle. Praeguse kaitsewäelise korra põhielemendil — kasarmu kaswatusel — olla nõrgaks küljeks see, et tema on rajatud isiku allarõhumisele ja pimesi sõnakuulmisele. Niisugune kaitsewägi olla nõrk sisemise waimlise kiti poolest ja seega mitte küllalt kindel riigi-

kaitse tegur igal ajajärgul ja iga waenlase wastu.

Eesti wabariigi geograafiline asetus — kõige lühema tee pääl Wenemaalt Lääne-Euroopasse, mille pärast alaliselt wõideldud — sunnib praeguse välispoliitilise konjunktuuri juures edasi kõwasti kinni hoidma kord loodud ja wõitlustes proowitud rahwawäe süsteemist, ega wõimalda tema murdmist katsete tegemiseks enne kõne alla wõtta, kui kujuneb kõigis naabermaades wälja rahwuswahelise õiguse alusel põhjenuw riigikord.

Tuntaw kulude wähenemine, teenistusaja lühendamise ja demokraatliku waimu juhtimine kasarmusse oleksid wõimalikud ka makswa süsteemi juures teatawa piirini; selleks peaksid otsima ja kasutama kõiki teid rahwaesitus ja rahwawäe juhid.

Pikk rahwawäe teenitusaeg, mis riigi eelarwet ja rahwamajandust koormab, pole ilmingimatu alalise rahwawäe nõue. Nekrutite kõrgema üldharidusliku tasapinna ja noorsoo wastawa sõjalise ettewalmistuse juures lubab ka alalise rahwawäe süsteem isegi praegustes oludes lühendada kasarmus wiibimise aega. Senikaua aga, kuni pole eeltoodud algtingimised loodud ja kaader nõuetawa kõrguseni tõstetud, jääb kasarmus kaswatetud rahwawägi meie juhtidele kõige kindlamaks riigikaitse teguriks.

Rahwamiilitsa all peab mõistma sõjaliselt täiesti ettewalmistetud, õpetatud, warustatud armeed, mis on wõimas kaitseks ja pääletungiks, armeed, mis moodustetud kindla territoriaalsüsteemi alusel ja lühikese teenistusajaga rahual, kus kasarmu aset täidaksid lühikeseajalised sõjateaduslikud kursused. Et aga rahwamiilits oma lühikese õpeajaga wõiks edukalt teostada riigikaitset, selleks on tarwilik kõigepäält põhjalik ja kawakindel noorsoo sõjaline ettewalmistus. Noorsoo kaswatamine ja õpetamine tuleks korraldada esimesest koolipäewast pääle juba nõnda, et laps omandaks teatawal määral sõjalise kaswatuse, mis äratakse temas sõjakust ja pakuks sõjalisi teadmisi, kasutades selleks üldõpeaineid, mängu, sporti ja wõimlemist.

Tulewiku sõjas, kus iga üksik sõdur peab olema küps iseseiswaks tegutsemiseks, ei kõlba enam senises waimus kasarmu kaswatusega sõdurid-automaadid, kes mehaaniliselt täidawad ja oskawad teha ainult seda, mis neile kästakse. Kuid ülema puudel jääwad nad nõutuks algatud operatsiooni jätkamiseks ja endale õige koha

leidmiseks wõitlewa wäe koguorganismis, nagu seda tõendas Wene tsariaegne sõjawägi Jaapani ja äsja lõppend ilmasõjas. Endist sõdurit-automaati pole raske ettewalmistada, ega tarwitse selleks osawaid kaswatajaid. Rahwamiilits aga nõuab wäga hoolsat ja asjatundlikku ettewalmistust, wajab osawaid organiseerijaid ning õpetajaid-kaswatajaid, ühtlast ja kõrgemat üldharidust ja kawakindlat ning põhjalikku noorsoo sõjalist kaswatust enne nekrutiks registreerimist. Noormees, kes maast madalast kaswatetud sõjalises ja patriootilises waimus, kes läbi läinud teatawa elementaarse sõjateaduse kawa, training'u ja eeskujuliku füüsilise kaswatuse juures arenend mõistusliselt, moraalselt ja füüsiliselt täielises kooskõlas — on wõimas ka lühikese ajaga omandama tarwilise summa sõjateadusi ja oskuseid selleks, et saada sõdur-kodanikuks ja liituda omasugustega rahwawäe ridades kindlaks wõitlusüksuseks.

Äsja lõppend ilmasõda tõestas weel kord, et sõdiwad rahwad, aga mitte ainult sõjawägi. Wäikesel riikidel, nagu seda ka Eesti on, tuleb eriti rehkendada sellega, et terve rahwas oleks kõlbliiselt ja tehniliselt ettewalmistetud riigikaitseks. Sellelt seisukohalt oleks küll tähtis kõigepäält põhjalikult järele kaaluda, missugune rahwawäe süsteem kõige paindlikum ja wastawam oleks selleks, et tarbe korral tarwilist osa rahwast täiesti ettewalmistetuna kasutada riigikaitseks.

Suuremaks puuduseks rahwamiilitsa arwele tuleks kirjutada, et ta uus ja seni wõitlustes proowimata on, nõuab rahwa kõrgemat kultuurilist tasapinda ja sõjalist ettewalmistust enne miilitsasse registreerimist, hääd organisatsiooni ja wastawalt kaswatetud ning õpetatud kaadreid. Eriti ebasoodsusena meie juures peab wõtma rahwa riiklise mõtlemise nõrkust ja loidust. Senikaua, kui rahwas on ükskõikne riiklise mõtte wastu ja osa rahwast (kommunistid) töötab awalikult riiklise iseolemise wastu, ei ole pinda rahwamiilitsa loomiseks. Rahwamiilitsa — sõjariistus rahwas — muudaks meie praegustes oludes poliitilise erakondade wahelise wõitluse kodu-sõjaks, millel ei näeks otsa.

Riigi majanduslikule kandejõule, ajale ja oludele wastawama rahwawäe süsteemi leidmine ja teostamine, olgu sõjawäe, rahwawäe, rahwamiilitsa ehk mõne muu nime all, peaks kerkima tõsisemalt päewakorrale. Pinnawalmistamisega, mis ei nõua weel süsteemi enneaegse murdmise riskeerimist, peaksime wiwitamata algust tegema.

Elementaarne nõue selleks—noorsoo sõjaline kasvatus—oleb meist endist. Selle nõude teostamine nõuab kõige suurema ohvri hädalt ja algatust. Küsimus on Lääne-Euroopas ja ka meie Ida naabri juures kaalumisel ja osalt ka teostatud (Saksa, Prantsuse, Belgia, Poola j. t.) Ka meie ajakirjanduses on selle üle wilksatanud üksikud artiklid. Tegelikud sammud puuduvad minu teades.

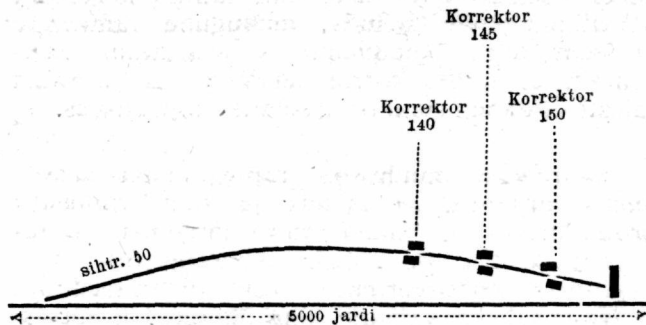
Noorsoo sõjawäelise ettevalmistuse siht on rahvast maast madalast koolis üldõpiainete kaasas ja väljaspool kooli igapäewaste toimimiste kõrval kasvatada sõjalises waimus, süwen-

dada tema patriootilisi ja rahvuslikke tundeid.

Senine aastaid kestew sõjawäeteenistuse aeg olenen suurel määral rahwakultuurilisest tasapinnast, olles pikem vähemharitud rahwaste ja lühem rohkemharitud rahwaste juures. Wähemarenend nekrut tarwitab sõjateaduse omandamiseks ja sõjaraskustele wastawalt väljaarenemiseks rohkem aega. Nekrutite kultuuriline tasapind oli seni niiwõrd madal, et enamusel isegi õige arusaamine riiklusest ja rahwa üldhuwidest puudulik oli; seda arusaamist tuli sõjawäes alles äratada ja kasvatada. Järgneb.

Õhulõhkemised ja korrektor.

Tulistame teatud distantsilt märki, mis asub kahuriga ühel pinnal, s. o. maastiku nurk = 0 ja sihtjoon on horisontaalne; trajektoorium läheb märgist läbi. Seni kui tõstenurk muutmaks jääb, on trajektooriumi asend õhus üks ja seesama. Korrektori muutmisega jääb trajektooriumi asend endiseks, küll aga muutub lõhkemiste punkt trajektooriumil (waata joonestus).

Korrektor reguleerib süütetoru põlemist. Korrektori vähendamisega lühendame süütetoru põlemist, — shrapnell lõhkeb samal trajektooriumil, kuid märgist kaugemal; korrektori suurendamisega pikendame süütetoru põlemist, — shrapnell lõhkeb samal trajektooriumil, kuid märgile ligemal.

Katselaskmistel spetsiaal poligoonil on kindlaks tehtud, et shrapnelliga laskmisel nüüdisaja wäljakahurist kasulikum lõhkemise kõrgus praktiliselt = 10 minutit, s. o shrapnelli tegewus on ainult sel juhtumisel kõige häwitawam, kui lõhkeb sihtjoonest 10 ne minuti kõrgusel (õhulõhkemiste kõrguse mõõtmine sünnib binokli abil, mille

klaasile on graweeritud sellekohane jaotuste wõrk).

Korrektori seade karakteriseerib trajektooriumi punkti, milles lõhkeb shrapnell. Kui nägime shrapnelli lõhkemist 20' sihtjoonest kõrgemal, siis peame korrektorit niiwõrd muutma, et lõhkemine läheks 10' kõrgusele, s. o. peame lõhkemist allapoole nihutama. Et lõhkemist madalamale tuua, on tarwis korrektorit suurendada. Et lõhkemist kõrgemale wiia, peab korrektorit vähendama.

Korrektori parandamisel tuleb silmas pidada allpool toodud tabelit. Selles on näidatud 10-minutilised korrektori parandused igasugustel distantsidel.

Tabel.

Distants jardides.	Korrektori parandus, mis õhulõhkemist 10' wõrra muudab:	
	18- ^h ingl. kahur	15- ^h ingl. kahur
2000	11	10
3000	7	6
4000	5	4
5000	4	3
6000	3	2

Näitus 1: 18-^h kahur korrektori seadega 154 tulistab märki 4000 jardi päält. Shrapnelli lõhkemine on 30' sihtjoonest kõrgemal.

Ülaltoodud tabelist selgub, et 10-minutiline parandus distantsil 4000 jardi on 5 korrektori jaotust. Meil tuleb aga lõhkemist 30'—10'=20' wõrra allapoole tuua, — selleks peame korrektorit suurendama 5×2=10 jao wõrra.

Uus korrektori seade on siis $154 + 10 = 164$.

Näitus 2: Korrektoriga 160 tulistame 15 % kahurist 3000. jardi pääle ja saame pinnalõhkemise.

Et järgmise laskega saawutada kindla õhulõhkemise, peame tegema julge 30-jaolise korrektori paranduse.

Komando: „Korrektor 130!“

Shrapnell lõhkes 40' märgist kõrgemal. Tarwis nüüd lõhkemist 30' võrra allapoole tuua. 3000-jardilisel distant sil 30' parandus wõrdub $6 \times 3 = 18$ korrektori jaotusele.

Uus korrektori seade on $130 + 18 = 148$.

Korrektori seade peab wõtma alati paar- numbrites.

* * *

Batarei tulistab märki, mille maastiku nürk on tähipäält mõõdetud ja arwestatud; sihtraua

ketta seade wastab õigele distant sille; korrektori seadega 156 õhulõhkemised on sihtjoonest 10' kõrgemal.

Kui atmosfäärilised tingimused on ühed ja samad, siis ülalnimetatud korrektoriga saame igal juhtumisel lõhkemised, milliste asend õhus on 10' ükskõik missugusest kahuri sihtjoonest kõrgemal. Järelikult, kui wiime kahuri tule teise märgi pääle üle, mille maastiku nurga oleme hinnanud 30' võrra suuremaks, ja tulistame endise märgi laskeandmetega, siis saame lõhkemised 40' uuest märgist kõrgemal, waatamata selle pääle, et tegelikult õhulõhkemised on kahuri tõelikust sihtjoonest ikkagi 10' kõrgemal. Nii siis, tule ülewiimisel uue märgi pihta on tarwis korrektorit muuta ainult siis, kui uue märgi maastiku nürk ei olnud arwestatud ehk oli walesti arwestatud.

G. Leets.

Kirjutajaist ja warahoidjaist sõjawäes.

Kirjutajate ja warahoidjate küsimus sõjawäes on omast kohast tähtis ja nõuab korraldamist, et asjaajamise korda sõjawäes täiuseni wiia. Senni on see kõik weel algastmel püsind, kuid on märgata nii ühelt kui teiselt poolt soowi seda asja paremale järjele tõsta.

Ühes asjaajamise korraga Wenemaalt on nandasime ka mõiste kirjutajaist ja warahoidjaist ja kahjuks on see liiga süwenend. Wene wäes oli see sõdurite liik eelõigustatud seisukohal ja nii on ta ka meil jäänd. Tema töowiljakus ei ole täielisel kõrgusel. Kuid üksikuid neist siin süüdistada ei wõi, waid selles on süüdi üldasjaajamise kord ja olukord.

Meil puudub kirjutajate ja warahoidjate kindel ettevalmistus. Senni määrati wastawama haridusega sõdur kantseleisse, kus tema, algades kausta õmblemisega, tõusis aegajalt kirjutajaks. Ta tunneb oma töö peensusi, kuna puudub üldmõiste kogu töö tähtsusest. Suuremal jaolt puudub neil huwi oma töö vastu; selle pääle waadatakse kui kaela sunnitud tegevuse pääle, mida 2 aasta jooksul kuidagi ära wõib teha ja siis endisele elukutsele pöörduda.

Puuduwad elementaarõigused kirjawahetuses, talitatakse umbkaudu. Ei ole ju meil sõja-

kirjanduses mingisuguseid käsitusraamatuid se alal weel ilmund, Wene keeles leidubki neid mõnel üksikul, ja siis talitatakse nende järgi kui püha kirja järgi, arwates neid eksimatud olewat.

Nõrk on ka Eesti keele õigekirjutuse teadmine. On ju suurem osa kirjutajaist ja warahoidjaist oma hariduse omandand weel Wene walitsuse päiwil.

Mis puutub wanemaisse kirjutajaisse ja warahoidjaisse, siis on nende seast osawate leidmine raske. Silmas pidades madalaid palgatingimusi, walguwad need suuremalt osalt erateenistusse, ja wähe jääb nendest ülejateenistusse, kuna nende asemele tuleb wõtta wäljastpoolt tihti juhuslikke ametnikke, kel wähe huwi selle ameti vastu ja kes sunnitud on seda pidama ainult olukorra nõudel.

Sellega ei taha ma kõiki meie kirjutajaid ja warahoidjaid maha teha. Ei, waid pean tunnistama, et neist paljugi anderikkaid ja kohusetruid leidub, ja oleks neile wõimaldetud omal ajal wastaw ettevalmistus, siis oleks nende töö palju wiljarikkam. Kirjutajaile ja warahoidjaile tuleb samuti kui teistelegi eriteadlastele anda põhjalik ettevalmistus, et nendest kaswatada täielikult alamohwitserile wasta waid sõjawäelasi. Wälisriikides on selle tähtsusest aru saadud, ja

sääl on olemas terve rida koole ja kursusi, mis 4—6 kuud kestavad ja kus kirjutajaid ja warahoidjaid põhjalikult ette walmistetakse. Õpekawas ei puudu sääl isegi raamatupidamine, kiirikiri ja masinakiri.

Rõhutan eriti sarnaste kursuste tähtsust ka meil. Silmas pidades lühikest teenistusaega, ei wõi nad üle 3—4 kuu kesta. Pääle üldasjaajamise, kirjawahetuse ja majapidamise korra tuleks meil juurde wõtta esialgu masinakiri, raamatupidamine ja õigekirjutus. Iseäranis tähtsad on kursused eriwäeliikidele, kus kirjawahetus iseäranis mitmekesine.

On raske igas wäeosas kursust toime panna, sest sellega ühenduses on kulud lektorite, instruktorite ja õpewahendite pääle. Kursused olgu wõimalikult diwiisi staabi juures ja Tallinnas alamohwitseride kooli juures. Teoreetilisi ja praktilisi töid tuleb waheldada, wiimaseid wõimaldada staapide juures. Õppustel tarwilikul määral läbi wõtta riwiala, milles meie kirjutajad ja warahoidjad iseäranis nõrgad, ja ergutada huwi spordi vastu, mis neile nende kinnise ameti tõttu väga tähtis. Pääle kursuse lõppu tuleb korraldada katsed, mis wõimaldavad kursante ülendada kirjutaja (alamohwitseri) auastmesse.

Kas on tarwilik uute kulude tegemine kursuste läbi? — Arwan, et järgnew töowiljakus tehtud kulud mitmekordselt ära tasub ja administratiiv alamohwitserile ja ametnikele wõimaldub oma jõudu rohkem otsekohestele ülesannetele pühendada, selle wõrra, mis ennemalt alaliste kirjutajate õppuste ja paranduste pääle kulub.

Möödund kewadel tehti meriwäes esimesi katseid sel alal, mis häid tagajärgi andsid. Kursus kirjutajaile ja warahoidjaile algas pääle 1½ kuulist riwi algkursust ja kestis waheldumisi teoreetiliste, praktiliste, riwi üldõppuste ja laskeharjutustega. Waatamata lühikese aja pääle, on see siiski hästi korda läind. Kursusel puudus küll masinakirjutus ja raamatupidamine, kuid juba saawatetud tagajärjed lubawad järgnewal aastal siin täiendusi ja parandusi ette wõtta.

Teiseks tuleks kiiremas korras tõsta kirjutajate ja warahoidjate seisukorda, neile wõimaldades pääle wastawa katse sooritust ülenдетud saada kõrgemasse auastmesse (wististi on see wälja-

töötamisel), silmas pidades aga neile wastawate kohtade puudust, vähemalt tagawarawäkke laskmisel ülendada neid sellesse auastmesse. Käesolewal ajal on nende perspektiiv piiratud kirjutaja-weltweebli auastmega, mis sunnib juba wäljas pool uusi sihte otsima.

Pääle selle on meil ebaloomulik seisukord, kus kirjutaja-weltweebel muutudes eraisikuks jääb teenima asjaajaja kohuste täitjana sõjawäes, mis sõjawäe põhimõttele vastu käib, kuna temale omakorda sõjawäelased alluwad.

Lõpuks, mis puutub wabapalgalistesse, siis leian nad sõjawäe asutustes kirjutaja kohtel kesk-asutustes väga soowitawad. Sõjaajal wabastab see meil suurema kontingendi 4 kl. ja kõrgema haridusega tagawarawäelasi, kes muidu tingimata oleksid walgund kirjutajaiks, kuna neid edukalt wõib kasutada alamohwitseride ettewalmistamiseks. Samuti on ka rahu ajal seeläbi wõimalik hoida sõdureid kõrwalkaldumast nende otsekohestest ülesannetest.

Ühtlasi on soowitaw, et kirjutajate määr tagawarawäes ei oleks liiga suur, sest mobilisatsiooni puhul tuleb neid mitte iseäranis palju waja. Selleks on soowitaw kirjutajaid üleaja-teenistuses pidada; otstarbekohane oleks neid selle kohustusega siduda kursustel, aga siis leiduks ehk wähe soowijaid sinna minna.

Meriwäes, kus laewadel kirjutajate ja warahoidjate tegewus eriti mitmekesine, tuleks need ette walmistada jungidest, kelle üldteenistuse kestus on 4—5 aastat. Lääne-Euroopa laewastikus on erilised rewidendid, kommissarid ja kantselei ametnikud, kuna meil selle tööga üks ohwitser ja kaks kirjutajat walmis peawad saama (2. järgu laewal). Siin wõiwad põhjalikult ettewalmistetud jungid, kes kestwama teenistusega enam wilund, palju kasu tuua.

Loodan, et puudutetud küsimus meie sõjawäe administratiivringkondades huwi äratav ja tarwilist poolehoidu leiab, mis rohke m hoogu annab omapärasema asjaajamise üldkorra wäljatöötamiseks.

G. Lagus.

Wastutaw toimetaja: Kindralstaabi polkownik N. R e e k.
Wäljaandja: Kindralstaabi Walitsus.
